

Nieuwe Alfa NT2-trajecten in Vlaanderen

De Vlaamse Alfa NT2-trajecten worden herzien. Dat is de uitkomst van een onderzoek dat werd uitgevoerd door Ilona Plichart van het Centrum voor Taal en Migratie/Steunpunt NT2 uit Leuven. In dit artikel licht Ilona Plichart het eindrapport van dit onderzoek toe.

ILONA PLICHART / CENTRUM VOOR TAAL EN MIGRATIE/STEUNPUNT NT2 (K.U.LEUVEN)

Inleiding

In het Vlaamse NT2-onderwijs worden momenteel reorganisaties uitgevoerd. Er was behoefte aan een bredere wetenschappelijke basis om het opleidingsmodel Alfa NT2 in Vlaanderen te herzien. Van januari tot eind augustus 2003 liep aan het Centrum voor Taal en Migratie/Steunpunt NT2 dan ook een onderzoek dat als doel had bij te dragen aan deze wetenschappelijke basis. Uitgangspunt van dit onderzoek was de volgende vraag: welke trajecten zijn het meest geschikt om volwassen anderstalige analfabeten in Vlaanderen te alfabetiseren, uitgaande van de verschillende cursistprofielen in de groep analfabeten? Om op deze vraag een antwoord te bieden werd informatie over theoretische modellen en over de praktijk van het alfabetiseren van anderstalige volwassenen in Vlaanderen en in het buitenland verzameld en geanalyseerd. In het buitenland werd informatie verzameld in verschillende Europese landen (Duitsland, Frankrijk, Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Zweden en Zwitserland) en in de Verenigde Staten en Canada.

Duur van een alfatraject

Een belangrijke vraag was: hoe lang duurt een alfatraject? Hier werden interessante verschillen vastgesteld tussen Vlaanderen en daarbuiten. Anders-gealfabetiseerden slagen er in een korte periode (meestal niet langer dan één schooljaar) in voldoende lees- en schrijfvaardigheid te verwerven om door te stromen naar een gewone groep T2-leerders.

Bij echte analfabeten ligt dit duidelijk anders. In Vlaanderen duurt een traject voor echte analfabeten tussen de 400 en de 900 uur. In het buitenland neemt een alfabetiseringstraject over het algemeen 700 tot 1200 uur in beslag. Dit is interessant, want de intensiteit van de lessen ligt in het buitenland in

het algemeen hoger dan in Vlaanderen: in Vlaanderen hebben alfacursisten maximaal 9 uur les per week (meestal minder), in het buitenland bestaan er programma's die heel wat intensiever zijn, soms tot 20 lessen per week. In Vlaanderen loopt een alfatraject soms over drie, maar vaak over vijf tot zes jaar; terwijl in het buitenland een even hoog of hoger aantal uren over een kortere periode gespreid wordt. In het buitenland duurt een alfatraject bijna nergens langer dan drie jaar. Alleszins valt hieruit af te leiden dat het niet zeker is dat een grotere lesintensiteit ervoor zorgt dat minder lessen nodig zijn, zoals ander onderzoek uitwijst. Bovendien kan lang niet elke cursist na een alfatraject zelfstandig lezen en/of schrijven. In Vlaanderen zijn de lesgevers eerder pessimistisch over het bereikte eindniveau; ook in het buitenland wordt zelfstandig lezen en schrijven lang niet overal bereikt.

Cursistprofielen

Op basis van kenmerken als geslacht, leeftijd, behoefte, leerskenmerken, mate van gealfabetiseerd zijn en potentiële drempels, konden tien verschillende profielen voor de Vlaamse alfacursisten onderscheiden worden. Een eerste belangrijk verschil tussen cursisten is 'behoefte': de behoeftes van vrouwen liggen vaak op sociaal vlak, voor wie kinderen heeft specifiek op het gebied van kind en school. Jonge vrouwen willen ook werken. Mannen willen ofwel werk vinden ofwel hun kansen op beter werk verhogen.

Een tweede belangrijk onderscheid is dat tussen echte analfabeten en anders-gealfabetiseerden. Anders-gealfabetiseerden hebben meestal al enige onderwijservaring opgedaan, analfabeten zeer weinig tot geen. Deze laatste groep heeft weinig studievaardigheden en beseft meestal niet wat onderwijs voor hen

kan betekenen. Deze cursisten ontdekken hun (precieze) behoefte meestal pas nadat ze al een tijdje alfabetiseringsonderwijs gevolgd hebben.

Behoeftegerelateerde trajecten

In Vlaamse alfacursussen wordt te weinig ingespeeld op de behoefte van de cursisten. Het is dan ook interessant te weten dat definitieve uitval bij Vlaamse alfacursisten voornamelijk plaatsvindt in de laatste jaren van het alfatraject. Wellicht raakt de cursist gedemotiveerd omdat het traject te lang duurt en het geleerde niet snel in het eigen leven kan worden gebruikt.

In het buitenland zijn er enkele voorbeelden van behoeftegerelateerde programma's. Over de moedergroepen op basisscholen in Nederland werd eerder al in *Alfa-Nieuws* bericht, ondertussen bestaat er ook een gelijksoortig project in Vlaanderen. In Zürich is er ook een vrouwengroep waar naast aan alfabetisering sterk aan maatschappijoriëntatie gewerkt wordt. De vrouwen worden wegwijs gemaakt in maatschappelijke voorzieningen zoals OCMW, consultatiebureau, maar evengoed in kinderspzieken. Er wordt ook veel aandacht besteed aan persoonlijkheidsontwikkeling en welbevinden van de cursisten.

In andere projecten worden cursisten richting werk georiënteerd. In het Zwitserse Morges kunnen cursisten die een alfaprogramma voltooid hebben, instromen in een project richting werk. Gedurende 90 dagen krijgen cursisten lessen Frans, rekenen, logica, gezondheidszorg en lessen in methodes om werk te vinden. Zij lopen ook stage als verkoper, magazijnbediende, hulpkapper of keukenhulp. In 2002 vond 48% van de cursisten na het einde van dit project vast werk. Dat werd door de organisatoren als een groot succes geëvalueerd. Eerder in dit artikel werd reeds vermeld dat alfacursisten hun precieze behoeftes slechts langzaam ontdekken. In een aantal ROC's, zoals bijvoorbeeld ROC Midden-Brabant krijgen alfacursisten in het laatste jaar een module loopbaanoriëntering, zodat zij gestimuleerd worden na te denken over wat ze willen gaan doen na het alfatraject. Gedurende twintig weken krijgen de cursisten wekelijks drie uur les over de verschillende aspecten van werken in Nederland. Elke cursist loopt ook een stage op een werkplek naar keuze en stelt een eigen actieplan op voor wat hij/zij na het alfatraject wil doen.

In tegenstelling tot in Vlaanderen bestaan in het buitenland buiten de klassieke alfatrajecten al meer vernieuwende projec-

ten zoals die hierboven al beschreven werden. Deze projecten zijn ofwel drempelverlagend om de instap in een echte alfacursus te bevorderen (bijvoorbeeld ouderparticipatie) ofwel het zijn projecten waarin het contact met de maatschappij sterk uitgebouwd is (wij noemen dit meestal geïntegreerde projecten). Opvallend is dat de uitvoerders van zulke vernieuwende projecten altijd zeer enthousiast zijn. De successen en de oorzaken van het succes zijn weliswaar niet altijd empirisch onderbouwd door onafhankelijk onderzoek, maar het is duidelijk dat cursisten in deze projecten extra gemotiveerd zijn omdat op hun interesses ingespeeld wordt en zij het geleerde direct kunnen gebruiken in hun leven.

Open vragen

Dit beperkte onderzoek kon op verschillende relevante vragen geen antwoord geven. Onopgelost blijft bijvoorbeeld de verhouding tussen globaalmethode en structuurmethode om cursisten te leren lezen. Zowel in Vlaanderen als in het buitenland opteren de meeste lesgevers voor een combinatie, waarbij de nadruk ligt op de structuurmethode. Leren lezen met enkel de globaalmethode gebeurt slechts in uitzonderlijke gevallen. Wel wordt de globaalmethode dankbaar gebruikt om cursisten in het begin enkele frequente woorden te leren lezen. Interessant is hier het onderzoek van Perfetti en Maron (1995). Zij ijveren ervoor om volwassen analfabeten te leren decoderen (dus met de structuurmethode te leren lezen), omdat deze volwassenen niet automatisch een fonologisch bewustzijn hebben en het alfabetisch principe dus niet vanzelf ontdekken. Tot nu toe wijst geen onderzoek of praktijkervaring erop dat een van de twee methodes op zich aan te bevelen valt. De vraag wanneer welk aspect centraal gesteld moet worden, vraagt volgens ons verder onderzoek.

Aanbevelingen

Dit onderzoek resulteerde in een voorstel aan de overheid voor specifieke alfabetiseringstrajecten. Uit de analyse van de doelgroep bleek dat er verschillende cursistgroepen met elk hun eigen behoeftes zijn. Ook werd duidelijk dat cursisten gemotiveerder zijn wanneer ze in hun leven snel effect onder vinden van wat ze in de alfalessen leren. Hierbij komt dat elke alfacursist voornamelijk op een beperkt aantal terreinen moet kunnen functioneren. Aangezien een alfatraject cursist niet op alle gebieden in deze maatschappij kan leren functioneren, moet een nieuwe alfastructuur een variatie aan mogelijkheden bieden, zodat in functie van het cursistprofiel een inhoudspakket kan worden gekozen.

N D E R D E L O E P

In het rapport is als voorbeeld een meerstromenmodel ontworpen, waarin alle cursisten een gemeenschappelijke startmodule volgen en vervolgens een vervolgtraject kiezen. Deze vervolgtrajecten zijn grofweg ingedeeld volgens de drie behoeften sociale, professionele en educatieve redzaamheid. Hierbij zijn telkens twee keuzeprogramma's te onderscheiden: zo wordt sociale redzaamheid onderverdeeld in de module '(In)formele sociale contacten/kinderen' en de module '45+/seniorenprogramma'. De eerste module is gericht op cursisten die de eerstkomende jaren voornamelijk te maken hebben met de zorg voor een gezin en de opvoeding van de kinderen, de tweede module is bedoeld voor iets oudere analfabeten. Bij deze professionele redzaamheid wordt een onderscheid gemaakt tussen wie meteen na het alfatraject aan het werk wil of moet en wie nog een laagdrempelige opleiding op het niveau van analfabeten wil volgen. Voornamelijk anders-gealfabetiseerden zullen na de startmodule meteen doorstromen naar een cursus NT2 maar wie nog extra voorbereiding nodig heeft, krijgt de kans hiertoe in de tussenmodule Alfa NT2. Voor welk keuzeprogramma de cursist ook opteert, hij/zij krijgt daarbuiten specifieke ondersteuning. Deze ondersteuningsmodule gaat in op aspecten van lezen en schrijven en ondersteunt de inhoud die cursisten aangeboden krijgen in de specifieke keuzemodules.

Een resonansgroep, samengesteld uit vertegenwoordigers van het VOCB (Vlaams Ondersteuningscentrum voor de

Basiseducatie), de afdeling Volwassenenonderwijs, de inspectie Volwassenenonderwijs en de DVO (Dienst voor Onderwijsontwikkeling), besliste dat het meerstromenmodel als uitgangspunt kan dienen bij het samenstellen van het opleidingsprofiel Alfa-NT2. De commissie Opleidingsprofiel Alfa-NT2, die vertegenwoordigers telt van meerdere Centra voor Basiseducatie (CBE), het Steunpunt NT2, VOCB en DVO, heeft als taak dit model verder uit te werken naar einddoelen, niveau en reikwijdte. De commissie moet deze taak voor 1 april 2004 afgerond hebben.

Een extra woord van dank voor alle medewerkers van CBE en ROC die vrijwillig en met veel enthousiasme meewerkten aan het onderzoek.

Een samenvatting van het rapport en een overzicht van de in het rapport vermelde aanbevelingen zijn te vinden op: <http://millennium.arts.kuleuven.ac.be/steunpunt> (klik op 'volwassenenonderwijs' en dan op 'onderzoek'). ●

Literatuur

Perfetti, Charles A. en Maureen A. Marron (1995). *Learning to read. Literacy Acquisition by children and adults*. Pittsburgh: National Centre on Adult Literacy, University of Pittsburgh.

Plichart, Ilona (2003). *Eindrapport onderzoek trajecten alfabetisering NT2*. Leuven: Centrum voor Taal en Migratie/Steunpunt NT2.

D E K R A N T I N D E K L A S

Gelukkige Hans is een sprookje dat in de verzameling van de gebroeders Grimm is opgenomen. Hans lijkt een domoor, maar eigenlijk is hij vooral naïef en goedgelovig. Anderen maken daarvan misbruik. Volgens de maatstaven van onze materialistische maatschappij verliest Hans bij iedere ruil een beetje tot hij niets meer over heeft. 'Als er twee ruilen, moet er een huilen' is een gezegde dat hier van toepassing lijkt. Maar Hans deert het niet, integendeel: hij is blij met iedere ruil en ... gelukkig.

De sleutelwoorden heb ik uitgelegd: ruilen, loon, klomp goud en de namen van de verschillende dieren voorzover ze onbekend waren, bijvoorbeeld gans. Ook het fenomeen van slijpsteen en messen slijpen heb ik uitgelegd (voorgedaan).

MARIA VAN DONKELAAR / ROC ZADKINE, ROTTERDAM